

INZICHT

DOOR

Oude Wijsheid

en

Moderne Wetenschap

ALFRED TAYLOR

UITGEVERIJ DER THEOSOFISCHE VERENIGING, NED. AFD.
AMSTELDIJK 76 - AMSTERDAM

Oorspronkelijke titel:
*"Understanding through
the Ancient Wisdom and Modern Science"*

Vertaling ir. B. Wouters

1961
Uitgeverij
der Theosofische Vereniging Ned. Afd.
Amstedijk 76 — Amsterdam

INZICHT

DOOR

OUDE WIJSHEID

EN

MODERNE WETENSCHAP

DOOR

ALFRED TAYLOR

INZICHT DOOR
OUDE WIJSHEID EN
MODERNE WETENSCHAP

1

INLEIDING TOT HET PROBLEEM

Wij allen weten dat onze aarde een wereld van uiteenlopende hoedanigheden en gebeurtenissen is, waar het mooie en het lelijke naast elkaar worden aangetroffen, waar vreugde en droefenis zij aan zij bestaan. Bovenal weten wij dat smart en lijden overheersende factoren zijn in de wereld der mensen. Dit komt duidelijk naar voren wanneer wij voorbij de grenzen van ons eigen begunstigd land (N.-Amerika) zien en het beeld van gebrek en alle daarmee samenhangende ellende aanschouwen, dat in zovele landen bestaat.

Maar zelfs wanneer de omstandigheden zó zijn, dat overvloed van voedsel en andere noodzakelijke dingen, en zelfs weeldeartikelen, regel zijn, ontkomen toch maar zeer weinigen onder ons aan de vermoeiende druk, die vooral in deze tijd op ieders leven wordt uitgeoefend door allerlei dingen, die te maken hebben met ons lichaam, ons bezit, onze relaties en ons prestige. Het schijnt wel bij ons leven als mens op aarde te behoren, dat de neerdrukkende en pijnlijke dingen die van geluk en welzijn in aantal overtreffen. Wij zijn gedwongen deze feiten te aanvaarden, maar telkens komt de vraag

in ons op hoe wij dit alles moeten verklaren en hoe wij tot een inzicht kunnen komen, dat ons een zekere rust in ons leven zal brengen?

Het doel van dit geschrift is deze vraag onder de ogen te zien, in overweging te geven dat het antwoord kan worden gevonden in een wijsheid, die door de eeuwen heen tot ons is gekomen, en aan te tonen dat het antwoord, dat wij aan die bron ontleenen, bekrachtigd wordt door de resultaten en vondsten der moderne wetenschap.

2

HET ZOEKEN NAAR WAARHEID

Het zoeken naar waarheid, naar inzicht, maakt een noodzakelijk deel van ons leven uit. Wij willen in harmonie en doeltreffend leven; daarom zoeken wij kennis om ons te helpen beroering, smart en lijden te voorkomen en gezondheid, geluk en klaarheid te verkrijgen. Wij willen weten hoe alles werkelijk is. Zovele denkbeelden lokken ons aan en stellen een wijder uitzicht van leven in het vooruitzicht, maar op de duur verliezen zij hun luister en aantrekkelijkheid. Er is in ons het instinctief gevoel dat kennis ons werkelijk de macht geeft om meer van ons leven te maken, om nieuwe kanten van het leven te zien, die ons grotere stabiliteit en volledigheid zullen brengen. De meesten onzer achten het vanzelfsprekend, dat het mogelijk is de waarheid te kennen en dat de waarheid ons vrij zal maken. Wij geloven dat er ergens een sleutel is die ons dienstig kan zijn om ons vrij te maken van het leed en de zorgen, die vroeg of laat bijna ieders leven versombereren.

Maar hoe moeten wij de kennis vinden, die wij nodig hebben; welke criteria zijn er, die ons in staat zullen stellen de waarheid te kennen wanneer zij op ons pad

komt? Overal om ons heen zijn leerstelsels, godsdiensten, filosofieën, en elk dezer maakt er aanspraak op de waarheid te bezitten; maar voor ons is het de moeilijkheid hoe deze tegenstrijdige aanspraken te waarderen, hoe feiten van fantasieën, het meer ware van het minder ware te onderscheiden.

Er was een tijd in de Middeleeuwen toen de westerse mensheid trachtte door middel van de Kerk zekerheid te verkrijgen. Men gaf eigen denken over problemen en moeilijkheden op en aanvaardde eenvoudigweg wat door de kerkelijke autoriteiten verkondigd werd. Het was een zich terugtrekken, een overgave, een erkenning van hulpeloosheid tegenover de raadselen des levens. Men trachtte al zijn moeilijkheden op te lossen door eenvoudige aantrekkelijke voorschriften. Alles wat gebeurde was of Gods wil of het werk van de Duivel. De Kerk nam een plaats in 's mensen denken in, die wij in deze eeuw ons moeilijk kunnen voorstellen. De mensen in die voorbij gegane eeuwen verwachtten van de Kerk niet alleen geestelijke dingen, maar ook de gezondheid en het welzijn van hun lichamen en stoffelijke voorspoed. Wetenschap en wijsbegeerte waren een weerspiegeling van godsdienstige dogma's. Het menselijk denkvermogen was iets, dat gelijke tred moest houden en in overeenstemming moest blijven met de heersende denkbeelden. Oorspronkelijk denken werd niet aangemoedigd. De problemen van wereld en mens werden kort en bondig opgelost door allesomvattende formules. Zij waren openbaringen van de goddelijke of de satanische Wil. Toen de pestepidemieën de bevolkingen decimeerden, kon er niets gedaan worden en als onschuldige kindertjes leden en stierven, konden geen vragen worden opgeworpen. Het was Gods Wil.

Duizend jaren achtereen was er in de westerse wereld deze volledige overgave aan leringen, waaraan door

hen, die beweerden de goddelijke Wil te kennen, werd vastgehouden. Zoals iedereen weet, volgen de meeste mensen thans nog deze zelfde traditie en gehoorzamen wat hun leiders hun voorhouden als de weg en de waarheid. Toch zijn er steeds enkelen, die weigeren blindelings te geloven maar erop staan voor zichzelf te denken. Sommigen hunner spraken hier en daar vrijuit tijdens de donkere eeuwen en niet zelden ten koste van hun leven. Maar ten slotte liet de mensheid, dank zij deze onafhankelijke denkers, zich gelden en raakte los van de kerkelijke overheersing. Wederom was er het voorrecht te onderzoeken en na te denken. Toen kwam het moderne tijdvak der wetenschap tot stand.

Nu in deze tijd bijgeloof en dogma, verkondigd in naam van de godsdienst, aan het afnemen zijn, blijft nog het probleem van het onderscheid tussen het ware en het onware. Velen, die in dit tijdperk van vrijheid het recht hebben om naar hun believen te denken en te geloven, hebben de dogma's van hen, die er aanspraak op maakten in de naam van hun godsdienst te spreken, ingeruild voor de dogma's van degenen, die het opnemen voor de wetenschap. Het grootste deel van de mensen in de westerse wereld zijn thans even vast geketend aan de opvattingen van het materialisme als hun voorvaderen aan de primitievere aanbidding in de Middeleeuwen. De grote nadruk op het materiële heeft bijna elk onzer bewust of onbewust beïnvloed. Deze verderfelijke invloed komt duidelijk naar voren in godsdienst, kunst en wijsbegeerte. Wij tonen het in de leidende beweegredenen in ons dagelijks leven en zelfs in de wijze, waarop wij over onze doden beschikken.

Verering van de stoffelijke zijde van het leven leidt onvermijdelijk tot een gevoel van onzekerheid. Stoffelijke vormen en dingen zijn voorbijgaand en, wanneer wij ons daarmee vereenzelvigen, wijst de eenvoudige

logica erop, dat wij ons binden aan tijdelijke bestaansvormen, voor onszelf en voor hen, die ons na staan. Wij gelijken op mensen, dicht bijeen op een zinkend schip in volle zee. Voortdurend zijn wij bezig met onze eigen plaats in de wereld en bekommeren ons weinig om de zorgen en moeilijkheden van onze medemensen, afgezien van onmiddellijke familie en vrienden. De stoffelijke kant van het leven overweegt boven al het andere en in het middelpunt staat het stoffelijk lichaam, waarmee de moderne mens zichzelf en zijn verwanten vereenzelvigd. Wij zijn van een middeleeuwse bijgelovige verering van het onzienlijke omgezwaaid naar een even fanatieke verering van het zichtbare.

Maar er is ook een toenemend aantal mensen, die niet voldaan zijn en weigeren blinde volgelingen te zijn van autoriteiten en traditie, uit welke bron deze ook putten, hetzij die van wetenschap of van godsdienst. Deze onafhankelijke mensen, die willen begrijpen, zullen niet van hun doel worden afgebracht door gewoonte, door het sarcasme van hun gelovige broeders of door de labels, die zo vrijelijk worden toegekend aan alle dingen, die van het overheersende geloof afwijken. Deze betrekkelijk kleine groep onder de mensen heeft behoefte aan meer dan aan de beweringen van deze en gene. Zij zoeken naar opvattingen, gedachten, idealen, die op de een of andere wijze de toets van hun waarheid kunnen doorstaan.

DE WETENSCHAPPELIJKE BENADERING VAN DE WAARHEID

Het is merkwaardig, dat er in onze materialistische tijd een methode in gebruik is, waardoor een diep wetenschappelijk inzicht wordt verkregen. Het was de toepassing van deze methode, waarmee het moderne wetenschappelijk tijdperk inzette. Bij ons zoeken naar waarheid, zijn wij getuige van het eerste begin van deze werkwijze, maar het heeft reeds een ommekeer teweeg gebracht voor de mensen op aarde. Het is een heel eenvoudige manier om iets van de werkelijkheid in ons en in de natuur te begrijpen en zonder deze hulp gaat de mens voort in onwetendheid en onzekerheid.

Er zijn uiteenlopende wegen om kennis te waarderen en elke benadering vult de andere aan en steunt ze. Wij kunnen kennis ontvangen van een groot leraar, een geïnspireerd wezen, die veel verder ontwikkeld is dan wij; maar alleen op die wijze ontvangen waarheden ontaarden spoedig en worden onzuiver gemaakt door er wijzigingen in te brengen en door toevoegingen uit andere bronnen. Wij kunnen met de waarheid in contact komen langs de weg der intuïtie en enkelen hebben deze eigenschap zo goed ontwikkeld, dat ze als controle werkt ten opzichte van de geldigheid van kennis, waarvan men aanneemt dat ze van een geïnspireerde bron komt. Verder gebruiken wij onze verstandelijke vermogens, die ons in staat stellen de samenhang en logica van nieuwe denkbeelden te waarderen. Maar al deze methoden zijn aan een zekere beperking onderhevig, die, als ze niet verbeterd wordt, tot dwaling en verdraaiing leidt. Bij deze benaderingen der waarheid ontbreekt de mogelijkheid om fouten aan te tonen, die ontstaan door persoonlijke factoren. Om dit gebrek op te heffen, moeten

wij de reacties hebben van een aantal nauwkeurige, critische waarnemers. Wanneer verschillende mensen met uiteenlopende achtergronden en vooropgezette meningen dezelfde verschijnselen waarnemen, heeft het gemeenschappelijk beeld van wat zij zien, de neiging persoonlijke elementen uit te schakelen. Datgene, waarmee zij allen instemmen, kan aanvaard worden als betrekkelijk objectief en de feiten weergevend. De schitterende vooruitgang der wetenschap is voortgekomen uit deze onpersoonlijke benadering der feiten. Een beoefenaar der wetenschap neemt een of ander onderdeel der natuur nauwkeurig waar en brengt verslag uit van zijn bevindingen; hij beschrijft daarbij nauwgezet de indeling van zijn werk, zodat anderen de waarnemingen kunnen herhalen en zo de gegevens kunnen controleren. Zonder deze controle van het persoonlijke, subjectieve aspect van laboratoriumwerk zou de vooruitgang in de wetenschap moeilijk en bij vlagen zijn geweest, en zonder deze onpersoonlijke methode van vaststelling van kennis uit andere bronnen, kunnen wij de graad van haar betrouwbaarheid niet kennen.

Het is dus duidelijk dat naast openbaring, intuïtie en verstand de benadering van kennis moet zijn door middel van de methode om werkwijzen te herhalen, die ons in staat stellen persoonlijke vooroordelen en meningen uit te schakelen van de kennis, die tot ons komt.

De wetenschappelijke methode helpt om voortdurend gegevens te zuiveren van subjectieve toevoegsels. Theorieën komen en gaan naarmate de groeiende omvang van gecontroleerde gegevens nieuwe oriënteringen en begrippen nodig maakt. Bovendien veroudert de ware kennis, die zo wordt bijeenverzameld niet, en vervaagt niet in het verloop van de tijd. De getoetste waarnemingen van Galileo, meer dan drie eeuwen geleden verricht, zijn nog even nieuw en levend als in de dagen,

toen zij voor 't eerst werden gedaan. Dit verklaart de adembenemende vooruitgang van de wetenschap. Getoetste inlichtingen gaan over van de éne generatie van geleerden tot de volgende — vandaar de opgehoopte resultaten van wetenschappelijk onderzoek en de zich steeds uitbreidende kring van wetenschappelijke prestaties en vooruitgang.

Niet gecontroleerde en niet te controleren leringen worden veranderd, naarmate zij overgebracht worden van generatie op generatie. Dit gebrek aan middelen om ze te staven brengt de mensheid van de ene dwaling tot de andere en tot perioden van bijgeloof en onwetendheid. Zulk een toestand stelt welbespraakte, overredende en fanatieke mensen in staat gedachtesystemen en geloofsvormen in te drukken op het denken der massa's, hetgeen zowel in het verleden als in de tegenwoordige tijd een bron is geweest van veel beroering en lijden. Leringen, die van de aanvang af zulk een indruk van waarheid brengen, dat zij als vanzelfsprekend worden aanvaard, gaan langzamerhand ten onder en raken verborgen onder de opeenstapeling van letterkundige produkten van beperkte en bevooroordeelde denkers. Wij zien hoe de leringen van de Meester Jezus in de loop der eeuwen zozeer werden verdraaid, dat duizenden mannen, vrouwen en zelfs kinderen aan de brandstapel ten offer vielen in Zijn naam.

De wetenschappelijke benadering van de waarheid, die schijnbaar alleen rekening hield met het stoffelijk aanzicht van het heelal, heeft ons ook geleid tot kennis, die tot metafysische denksferen opvoert. Volgens een oud Hermetisch axioma worden de hogere rijken in de lagere weerspiegeld en kan de werkelijkheid omtrent het heelal in elk zijner delen gevonden worden. De wetenschap gaat de juistheid na van dit beginsel en enkele van de meest diepgaande begrippen en beginselen zijn

logische gevolgtrekkingen geworden van de objectieve gegevens der wetenschap.

4

DE BEHOEFTE AAN INTEGRATIE VAN WETENSCHAP EN GODSDIENST

Ondanks het feit, dat wij een wetenschappelijke methode hebben, die ons in staat stelt in toenemende mate objectieve kennis omtrent het heelal te verzamelen, blijft toch het probleem om te onderscheiden tussen het ware en het onware met betrekking tot de verklaring en bedoeling van wetenschappelijke gegevens. De benadering in het laboratorium geeft ons alleen zekerheid betreffende getoetste gegevens. Wij zijn vrij ze te verklaren naar ons believen.

Gedurende de 19e eeuw namen de geleerden een materialistisch standpunt in ten opzichte van de mens en de natuur. Overeenkomstig dit denkbeeld is de stoffelijke wereld, die wij zien, horen, ruiken, proeven en aanraken, de werkelijkheid in de natuur. Wij zijn onze stoffelijke lichamen en gedoemd tot verval en ontbinding, wanneer ons stoffelijk wezen de weg gaat van alle vlees. Met dit begrip wordt aangenomen, dat wij in een heelal leven, waarin geen plan bestaat, geen doel en wijzelf het toevallige resultaat zijn van een spel van mechanische krachten over een lange tijdsperiode. Waarschijnlijk ontstond het materialisme in het verleden als een reactie tegen het godsdienstig bijgeloof, dat de vooruitgang van de wetenschap gedurende zovele eeuwen belemmerde, maar ook omdat de verklaring van gegevens der laboratoria, uitgedrukt in mechanische en natuurkundige beginselen, de natuur en de natuurlijke verschijnselen vereenvoudigde. In werkelijkheid zijn de gegevens der laboratoria in de biologische we-

tenschappen nooit verenigbaar geweest met de materialistische opvattingen, en de wetenschappelijke voortgang in deze eeuw heeft de materialistische zienswijze voor de natuurwetenschappen onhoudbaar gemaakt. Niettemin gaan de beoefenaars der wetenschap, zowel in de natuurwetenschappen als in die van de geest, met enige opmerkelijke uitzonderingen, nog voort met aan de materialistische hypothesen de voorkeur te geven.

Het vraagstuk voor ons in de moderne tijd is om de kennis te ontdekken, die wetenschap en godsdienst te boven gaat en samenvat en die tegelijkertijd kan worden gecontroleerd door de wetenschappelijke methode als een maatstaf voor haar geldigheid. Er zijn problemen en vragen over leven en dood, vreugde en smart, recht en onrecht, goed en kwaad, die onze aandacht eisen als er harmonie en doelbewustheid in ons leven zal zijn. Wij zien vreemde dingen om ons heen gebeuren. Er is lijden en angst van kleine kinderen; wij zien goede mensen, die met armoede of een slechte gezondheid kampen en, als tegenstelling, anderen, die het met ethische beginselen niet nauw nemen en onder goede omstandigheden schijnen te leven. Dezelfde ongelijkheden treft men aan bij de volken. In sommige landen is er volop voedsel en zijn er andere hulpbronnen; hun bewoners leven in voorspoed en zijn van alles voorzien, terwijl in andere streken tegenovergestelde toestanden heersen. Oppervlakkig gezien, lijkt er geen plan, geen orde, geen recht te bestaan. Het schijnt alsof de dingen willekeurig gebeuren, dat louter door een gril van het lot de éne baby lijdt en sterft terwijl een andere voortleeft en zeer goed gedijt, of dat millioenen mensen veroordeeld zijn tot gebrek en lijden wegens de plaats, waar zij toevallig geboren werden. De meesten onzer nemen, bewust of onbewust aan, dat de levensomstandigheden en gebeurtenissen dikwijls moeten worden toegeschreven aan toe-

val. Gelukkig is er voor ons kennis verkrijgbaar, die wij nodig hebben om deze tegenstellingen op te lossen; maar laten wij, voordat wij onze aandacht in die richting vestigen, de kennis onder de ogen zien, die tot stand is gekomen door laboratorium onderzoek en die op deze problemen betrekking heeft.

5

DE GEGEVENS DER WETENSCHAP

De wetenschappelijke gegevens openbaren een wereld van wet en orde, waarin de gebeurtenissen niet toevallig verlopen maar waar alles zijn logisch en consequent verband heeft met het grotere patroon van het heelal. De scheikundige weet dat hij er zeker van is, dat de scheikundige elementen altijd dezelfde eigenschappen en reacties vertonen onder bepaalde voorwaarden en de astronoom vindt dezelfde onveranderlijke samenhang in het gedrag der hemellichamen. Stoffelijke stelsels, van het ondenkbaar kleine tot het ondenkbare grote, getuigen van de harmonie, die de kosmos doordringt. Alleen wanneer onze kennis onvolledig of gebrekkig is, schijnen er uitzonderingen op deze regel te zijn. Naarmate de man der wetenschap steeds verder doordringt in de verschijnselen, komt hij in elke richting een wereld, nauwkeurig gericht in actie en reactie, tegen.

De biologische wetenschappen hebben de grote éénmakende idee vastgesteld, de eenheid van het leven, tezamen met het unieke van zijn individuele uitbeeldingen. Gegevens uit de laboratoria tonen aan, dat het leven éénzelfde openbaring is in tal van vormen. Op het niveau van de cel van levende organismen zijn er gemeenschappelijke kenmerken in de biochemie: vereisten voor de voeding en reacties op vergiftige substanties. Organismen, die even ver uiteenlopen als planten en

dieren, zijn bijna identiek wat betreft de celverdeling en de erfelijkheidswetten. De ten grondslag liggende eenheid, die de levende vormen van deze aarde omvat, is grondig vastgesteld.

De eenheid van het leven komt verder sterk uit in het begrip van evolutie. Geleerden zijn het er over eens, dat de grote verscheidenheid van levende vormen het resultaat is van een langdurig proces van evolutie. Wij leren in de palaeontologie, dat levende vormen in de vroegere stadia van de geschiedenis der aarde eenvoudiger en minder gevarieerd waren dan in deze tijd. Het leven heeft de hoogte bereikt van de tegenwoordige planten- en dierenrijken door trapsgewijze volmaking van vormen. Onze nu levende organismen zijn ontwikkeld uit een gemeenschappelijke bron. Al de eindeloze reeksen van planten en dieren, die thans de aarde bewonen, zijn nakomelingen van hetzelfde oorspronkelijke leven.

De verschillen, die elke planten- of diersoort in zo menig opzicht uniek maken, is niet onverenigbaar met hun essentiële eenheid van leven. De toestand zou kunnen worden vergeleken met die, welke bestaat in een reeks gebouwen van uiteenlopende grootte en vorm, waardoor elk gebouw zo verschillend lijkt van alle andere; en toch zijn zij allen uit hetzelfde materiaal opgebouwd. Het typische van elk gebouw ligt in het plan of ontwerp, dat door de bouwer is verwerkelijkt. Zo is ook bij levende organismen het unieke van elk type in het plan of ontwerp besloten. Het leven werkt door middel van hetzelfde materiaal en benut dezelfde natuur- en scheikundige wetten, terwijl het bepaalde ontwerpen tot stand brengt.

De geleerde heeft te maken met fysieke stof in haar uiteenlopende fasen en vormen, maar de gegevens, die te zijner beschikking staan, hebben betekenissen die boven de stoffelijke verschijnselen uitgaan. Dit is vooral

waar in verband met levende organismen. Wanneer een eikel in een geschikte grond wordt geborgen, ontwikkelt hij en groeit op tot een eikeboom. Onderzoeken we een eikel in het laboratorium en maken we gebruik van alle beschikbare techniek en kennis aangaande de morfologie van de plant, schei- en natuurkunde, dan vinden we er geen spoor in van de mogelijke eik. Wij kunnen waarnemen wat er gebeurt wanneer de eikel ontplooit en boeken zijn nodig om het verslag op te nemen van de verzamelde feiten bij de bestudering van de levensgeschiedenis van dit organisme. Maar wanneer wij deze feiten controleren, merken we op dat het proces, waardoor het zaad in een boom wordt omgezet, een diep mysterie is. Een enkele cel van levende stof begint de ontwikkelingsgang naar de eik door deling in twee cellen. Zelfs deze eerste stap in het proces is, afgezien van enkele oppervlakkigheden, van geheel onbekende aard. Wij weten dat op de een of andere wijze een bepaalde cel datgene kan beginnen, wat zal leiden tot de vorming van een machtige eikeboom met zijn grote samengesteldheid in structuur, plan en functies, maar deze kennis komt niet uit het laboratorium. Het is een samenstel van gewone kennis en mysterie, zowel voor de geleerde als voor de leek.

Enigszins analoog met deze situatie is een gedrukte pagina, die louter een stoffelijke openbaring is, maar een boodschap kan brengen die ons belangrijk nieuws geeft, omdat een intelligent wezen de letters en woorden zó heeft gerangschikt, dat zij betekenis hebben. Evenzo openbaart de ontwikkeling van de boom ons iets over het leven op het plantenniveau, dat de stoffelijke kennis te boven gaat.

Hetzelfde geldt voor de wetenschappelijke gegevens, die verkregen zijn bij de bestudering van hogere levensvormen, de mens meegerekend. Een menselijk wezen

begint voor het blote oog als een onzichtbaar stofdeeltje, het menselijk ei. In de loop der ontwikkeling begint dit stofdeeltje, kleiner dan een speldeknop, de vorming van een menselijk lichaam met al zijn ingewikkeldheid van structuur en energie-stelsels, met zijn gehele transcendentale organisatie, die trillioenen cellen en hun werkingen bevat, waarbij elke deling in een ogenblik verloopt, met een vermogen tot schei- en natuurkundige werkingen, die de meest fantastische dromen van alle chemici en fysici te boven gaat, met een uniek vermogen, ingedrukt op iedere cel en zelfs in de proteïne moleculen, die de cellen bevatten; en ten slotte met het bewustzijn en de mentale vermogens, welke dit wezen in staat kunnen stellen een geleerde te worden, die gelooft dat de gehele opeenvolging het resultaat is van doelloze, toevallige gebeurtenissen.

In de loop van de embryonale ontwikkeling, die de vorming van een menselijk wezen ten gevolge heeft, doorloopt het embryo vormen, die voorbijgegangene ontwikkelingsstadia openbaren. Er is een periode, waarin het embryo een plan openbaart, eigen aan vissen, gevolgd door die van vormen van amphibiëen en kruipende dieren. Wat later overheerst het zoogdier-type en ten slotte neemt het embryo de structuur aan, die typisch is voor de mens. Met andere woorden schijnen ontwerpen van voorbijgegangene evolutievormen nog tot op zekere hoogte aanwezig in de microscopische hoeveelheid levende substantie, die het menselijk ei vormt, tezamen met al de voorwaarden nodig om het volwassen lichaam op te bouwen.

Ook is vastgesteld dat in alle levende organismen een 'transport' van stof is, zodat stoffelijke substantie door de cellen stroomt, zolang ze leven blijven. Het permanente in een levende cel is het plan; het stoffelijk aspect, dat de werkelijkheid schijnt te zijn, is iets

voorbijgaands. Deze gegevens maken het embryologische proces ingewikkelder, aangezien, willen wij het verschijnsel begrijpen, wij niet alleen rekening moeten houden met de vorming en ontwikkeling van de onbegrijpelijk samengestelde structuren, maar hiermee het feit in overeenstemming moeten brengen, dat het embryo voortdurend in een dynamisch evenwicht is met de stoffen, waaruit deze structuren worden gefabriceerd. De feiten aangaande dit embryologisch verslag hebben betekenissen, die het stoffelijk gebeuren te boven gaat. Dit is wederom een voorbeeld van het leven in actie, maar ditmaal hebben wij, in plaats van met een eikeboom, met de ontwikkeling en groei van een mens te maken.

De gegevens der wetenschap getuigen van het feit dat het leven op verschillende wijzen functioneert en nieuwe eigenschappen en kenmerken vertoont op de verschillende hoogten, waarop het tot uitdrukking komt. Er zijn in een menselijk lichaam bijvoorbeeld levende cellen en weefsels die verschillen vertonen naar gelang van hun plaats en functie in het lichaam. Boven de cellen en weefsels zijn er organen zoals de longen, de maag of het hart, die eigenschappen en werkzaamheden openbaren, die op de lagere trappen niet blijken. Indien wij nog hogerop in de hiërarchie van het leven stijgen, zoals dit in het lichaam tot uiting komt, merken wij organen op, die in onderlinge verbinding de bloedcirculatie, de ademhaling, de stofwisseling en andere stelsels vormen. Ten slotte moet het lichaam als totaliteit, dat uit al deze verschillende levende structuren is opgebouwd, nog hogere eigenschappen bezitten, aangezien al de onderscheidene elementen in harmonie moeten zijn bij de functionering van het stoffelijke organisme als geheel. Er zijn echter nog hogere aspecten van het leven, die met de mens verbonden zijn. Het gedrag, dat iemand

toont in zijn verband met de mensen en dingen om hem heen, brengt iets tot uiting dat geheel verschilt van het leven, dat te maken heeft met de inwendige lichaamsfuncties. In de houding van de mens tegenover zijn omgeving komen zelfbewustzijn, verstand, liefde, wil en andere eigenschappen van het leven tot werkzaamheid overeenkomstig de omstandigheden. Dit zijn openbaringen van eigenschappen, die van het begin af in het leven sluimeren en niet zichtbaar worden, totdat zij in de loop van de ontwikkeling worden gewekt. Evenals de eikeboom in de eikel slaapt, zijn deze hogere attributen van het leven niet geopenbaard in de lagere stadia van ontwikkeling.

De feiten zowel van de biologische, als van de natuur-wetenschappen belichten het wonder en mysterie van de natuur en doordringen ons van de beperktheid van onze kennis, maar het inzicht dat wij verwerven door het wetenschappelijk onderzoek, openbaart ons, zoals gezegd, een wereld van wet, orde en doelmatigheid. Wanneer een menselijk ei de ontwikkeling doorloopt, die een volwassen man of vrouw voortbrengt, zijn ontelbare reeksen van zeer nauwkeurig gerichte, gerangschikte werkingen nodig om het proces te vervolmaken. Er is geen plaats voor toeval, het ondenkbaar gecompliceerde ontwerp moet in werking worden gebracht overeenkomstig een nauwkeurig patroon. Ook is bekend dat elk der trillioenen cellen, die een menselijk of ander levend lichaam samenstellen, potentieel het plan van het geheel in zich bevatten. Uit zulke gegevens is het redelijk de gevolgtrekking te maken, dat het heelal, waarvan wij deel uitmaken, ook het resultaat is van nauwkeurig geordende gebeurtenissen, die in werking zijn gebracht om een nauwkeurig patroon of plan te voltooien. Bovendien geeft het stevig gevestigde beginsel van de eenheid des levens ons een wetenschap-

pelijke grondslag voor het begrip van broederschap. Indien hetzelfde leven ons allen bezielt, zodat wij dezelfde voedselbestanddelen nodig hebben, geschaad worden door dezelfde vergiftige substanties, ontwikkelen en groeien tengevolge van dezelfde processen, enz., zou actieve broederschap dan niet noodzakelijk zijn voor harmonie en welzijn in ons leven?

De tekst der wetenschap is geschreven in stoffelijke letterschriften; zoals wij hebben gezien, zijn nog diepe betekenissen daarin verborgen. Wij behoeven echter, behalve de feiten der wetenschap, kennis, die meer omvattende gegevens bevat dan waarmede de wetenschap tot nu toe in aanraking kan komen, indien wij werkelijk de problemen willen oplossen, die in het menselijk leven ontstaan. Om deze problemen op te lossen, moeten wij ons wenden tot de wijsheid, die een erfenis der eeuwen is en de feiten en beginselen van de moderne wetenschap omvat en te boven gaat.

6

DE WIJSHEID DER EEUWEN

Te allen tijde is er een traditie geweest, dat er binnen bepaalde innerlijke heiligdommen, verborgen voor hen, die er misbruik van zouden willen maken, kennis heeft bestaan, die bijeengebracht is door de pogingen van gevorderde leden der mensheid. Zij, die genoeg intuïtie bezitten, herkennen uitingen van deze hogere kennis en wijsheid in de grote godsdiensten, in wijsbegeerte en in kunst. Veel van deze Oude Wijsheid blijft altijd geheim, maar in de loop der geschiedenis zijn gedeelten ervan vrijgemaakt tot nut van 't algemeen. Soms is ze tot ons gekomen in de vorm van voorschriften of wetten, soms als specifieke kennis betreffende onze wereld of het heelal.

In deze moderne tijd heeft de wetenschap enkele van deze oude leringen bevestigd, hetgeen van meer waarde is, dan wat wij door intuïtie aannemen of dan het beroep, dat op onze logica wordt gedaan. Bij voorbeeld: Pythagoras in het oude Griekenland was een groot leraar der Oude Wijsheid. Hij kreeg volgelingen en stichtte een school, die van grote invloed was op de oude Griekse denkbeelden. Uit deze Pythagorese school kwam de kennis, die uit oudere bronnen was overgebracht, dat de aarde bolvormig was en, tezamen met andere planeten, om haar as en om de zon draaide. Wij zijn bijzondere dank verschuldigd aan deze bepaalde leer uit de Oude Wijsheid, omdat zij het denken in de Middeleeuwen electriseerde, hetgeen tot het einde van de kerkelijke overheersing van het menselijke denken leidde. Copernicus, aan wie de ontdekking wordt toegeschreven, dat onze planeet deel uitmaakt van een zonnestelsel, met de zon als middelpunt, studeerde sterrenkunde bij Prof. Domenico Novaro aan de universiteit van Bologna. Professor Novaro was een volgeling van de school van Pythagoras en gaf Copernicus in overweging, dat hij een studie van de Pythagorese leringen over de planeetbewegingen zou maken met het oog op hun superioriteit over de door de Kerk onderschreven sterrenkunde van Ptolemaeus, die leerde dat de aarde stilstond en de zon, planeten en sterren om onze kleine aarde draaiden als middelpunt van het heelal. Copernicus gaf gehoor aan die suggestie en publiceerde na jaren van studie een verslag over het onderwerp, dat de ontoereikendheid van het stelsel met de aarde als middelpunt, en de logica van het gezichtspunt, in de oude leringen uiteengezet, aantoonde. Later bevestigden Galileo, Kepler en Newton de volkomen juistheid van het oude denkbeeld over de planeetbewegingen, zoals door Copernicus aangegeven.

De bevestiging van deze lering uit de Oude Wijsheid door wetenschappelijke methoden toonde alle nadenkende mannen en vrouwen aan, dat de kerk dwaalde in haar denkbeelden over de planeetbewegingen. Godsdienstige leiders uit die dagen waren zo zeker van hun zaak, dat zij een groot denker, Giordano Bruno, tot de brandstapel veroordeelden omdat hij het stelsel van Copernicus verdedigde. Maar de wetenschappelijke benadering bewees dat zij volkomen ongelijk hadden. Ten slotte kregen de mensen uit die dagen inzicht in de feilbaarheid van de Kerk. De Middeleeuwen, die duizend jaren hadden geduurd, kwamen ten einde. Waarheid uit de Oude Wijsheid luidde een nieuw tijdperk van denken en de eeuw der wetenschap in.

7

DE MODERNE WEERGAVE VAN DE OUDE WIJSHEID

In onze tijd is een overzichtelijke uiteenzetting van de Oude Wijsheid beschikbaar voor allen, die ze kunnen ontvangen. Belangrijke aspecten van deze leringen werden tegen het einde van de vorige eeuw gepubliceerd onder haar oude naam Theosofie, of *theosofia*, hetgeen betekent goddelijke wijsheid. Zij, die er verantwoordelijk voor waren, dat deze moderne weergave van de Oude Wijsheid onder de aandacht van de mensen werd gebracht, hebben een bijzondere aanwijzing van haar deugdelijkheid voor de aandachtige zoeker naar waarheid gegeven, door materiaal toe te voegen aan de eerste publikaties der leringen, die vooruitliepen op ontdekkingen, welke later door de wetenschap zouden worden gedaan.

Ons is medegedeeld, dat de kennis, die ten grondslag ligt aan Theosofie of de Oude Wijsheid, langzaam is opgebouwd gedurende tijdvakken, die zich in het ver-

leden uitstrekken over vele tienduizenden jaren. Verder was de werkwijze te vergelijken met die, welke gebezigd wordt bij het moderne laboratoriumonderzoek. Elke nieuwe toevoeging aan deze occulte kennis werd zorgvuldig getoetst en bevestigd door talrijke onderzoekers. Men zegt dat de geldigheidsmaatstaven nog secuurder en grondiger zijn geweest dan die, welke wij beschouwen als voldoende in ons laboratoriumwerk. Het is natuurlijk waar, dat wij niet in een positie zijn om de vermogens en krachten, die door deze werkers in de stoffelijke en bovenstoffelijke wetenschappen werden gebruikt, te toetsen en zelfs maar te begrijpen, maar het is een feit dat de gehele loop van de resultaten der wetenschap op menig terrein zodanig is, dat zij in toenemende mate directe of indirecte steun verlenen aan vele opvattingen en bijzondere inlichtingen in de eerste Theosofische boeken. Dit komt vooral uit in H. P. Blavatsky's werk, *De Geheime Leer*, en in het boek, dat getiteld is *De Mahatma Brieven aan A. P. Sinnett*. Toen deze werken werden geschreven, tussen 1880 en 1888, hielden de beoefenaren der wetenschap er inzichten op na, die in vele opzichten in scherp contrast zijn met die, welke zij thans voor juist houden. Bovendien leidde het tekort aan gegevens op sommige terreinen van fundamenteel belang hen tot beperkte en verkeerde ideeën.

Zo werd b.v. in de leringen, die in bovengenoemde boeken voorkomen, geconstateerd, dat stof en energie verschillende stadia van hetzelfde verschijnsel zijn en dat stof kan worden omgezet in energie. „Enkele van de grootste misvattingen der wetenschap worden gevonden in haar beperkte begrippen van de wet der zwaartekracht; haar ontkenning dat stof *onweegbaar* kan zijn; haar kort geleden uitgevonden uitdrukking 'kracht' en het . . . aanvaarde denkbeeld, dat kracht in staat is . . . op geen andere wijze . . . werkzaam te zijn dan *door*

middel van stof; met andere woorden, *dat kracht alles behalve stof is in één van haar hoogste toestanden*” (*Mahatma Brieven*, Eng. ed., blz. 164). „Kracht is . . . 'stof in beweging' . . . een openbaring van energie; . . . Stof en kracht zijn de waarneembaar gedifferentieerde aspecten van de éne, oorspronkelijke, ongedifferentieerde cosmische substantie” (*De Geheime Leer*, 4e Eng. ed., deel 2, blz. 278) en bijzonder betekenisvol is de vermelding „de delfstof . . . is zelf licht, gekristalliseerd en geïmmetalliseerd” (*De Geheime Leer*, 4e Eng. ed., deel 3, blz. 177). Ten tijde dat deze denkbeelden naar voren kwamen door de adeptleraren, werden zij als fantastisch beschouwd door de toenmalige geleerden; en toch, zoals wij allen weten, toonde Einstein in 1907 voor de theoretische wetenschap aan, dat stof omgevormd kan worden in energie. Ook werd in zijn beroemde vergelijking $E=MC^2$ de energie in stof in verband gebracht met de snelheid van het licht. Toen dit denkbeeld van Einstein voor de dag kwam, was er geen experimenteel bewijs voor de juistheid ervan. De arbeid, die voorafging aan, en de explosie van de eerste atoombom en van de latere waterstofbommen, gaven ons het laboratoriumbewijs voor de waarheid achter Einstein's theorie en van de vroegere uiteenzettingen in dit verband, die in de theosofische leringen voorkomen.

Vele andere voorbeelden zouden kunnen worden aangehaald van kennis, betrekking hebbende op het gebied der wetenschap, die onbekend was aan de geleerden in de tijd, toen ze gepubliceerd werd in theosofische geschriften en die nu als waar worden aangenomen als het resultaat van wetenschappelijke vooruitgang. Behalve de verwantschap tussen kracht of energie en stof, werden inlichtingen gepubliceerd, voorafgaande aan latere wetenschappelijke ontdekkingen, over de aard van de zonne-energie. Kernenergie was onbekend aan

de geleerden in de tachtiger jaren en men was algemeen van mening, dat de zon haar energie-niveau handhaafde door gewone verbrandingsenergie, welke gevoed werd door meteor-stof, die uit de omringende ruimte in de zon getrokken werd. Eén van de adept-leraren geeft deze toelichting over het onderwerp in 1882: „Kan men zich voorstellen, dat de 'vuren van de zon gevoed worden met zuiver minerale stof' – meteoriten, die sterk geladen zijn met waterstof en de zon 'een verreikende sfeer van ontbrand gas' geven? . . . De zon is noch een vast lichaam, noch vloeibaar, en evenmin een gasachtig vuur, maar een reusachtige bol van electromagnetische krachten” (*Mahatma Brieven*, Eng. ed., blz. 165). Deze vermelding is in overeenstemming met gegevens, die vrij onlangs zijn verzameld in verband met het onderzoek over kernenergie.

Beoefenaren der wetenschap in het laatst van de 19e eeuw namen, met slechts weinige uitzonderingen, het denkbeeld aan, dat het scheikundig atoom het uiterste onderdeelje van de stof was; en zij verachtten de verklaring in *De Geheime Leer* (4e Eng. ed., deel 2, blz. 244) dat „De gehele wetenschap van het Occultisme is opgebouwd op de leer van de begoochelende aard van de stof en de oneindige deelbaarheid van het atoom. Zij legt grenzeloze horizonten bloot voor de Substantie, bezield door de goddelijke adem van haar Ziel in elke mogelijke staat van ijtheid, toestanden, waarvan de meest geestelijk aangelegde schei- en natuurkundigen niet kunnen dromen.” Ook wordt in dit werk geconstateerd, dat scheikundige elementen het resultaat zijn van evolutieprocessen, dat aan de fysieke stof een fundamentele stof in voortdurende beweging ten grondslag ligt, waaruit de stof, die wij gewaar worden, voortkomt als een secundaire ontwikkeling. Op 't ogenblik beschouwen fysici waterstof als het grondelement, waar-

uit de overige scheikundige elementen zijn ontwikkeld in de loop der ontplooiing van het heelal. Verder is het nu bekend, dat in het luchtledige zich de z.g. virtuele deeltjes, de photons, bevinden, die voortdurend geschapen en vernietigd schijnen te worden. Men heeft geopperd dat deze onzichtbare, snel bewegende deeltjes, onder meer, de voorlopers zijn van de stof, welke de elementen vormt.

In *De Geheime Leer* is veel aandacht geschonken aan een bespreking over de beperktheid van de denkbeelden over de zwaartekracht, die in die tijd in de wetenschap domineerden. Sindsdien heeft de theorie van Einstein over de relativiteit de gezichtspunten der fysici in dit opzicht veranderd, ofschoon de gangbare theorieën over zwaartekracht nog altijd onbevredigend zijn voor vele geleerden.

Zij, die aannemen dat zulke kennis in de Oude Wijsheid aanwezig zou kunnen zijn door toeval of bij wijze van gissing, spotten met alle redelijkheid. Wij moeten de gevolgtrekking maken, dat de adept-leraren, die verantwoordelijk waren voor de beginselen en begrippen, die in *De Geheime Leer* en de *Mahatma Brieven* naar voren worden gebracht, nauwkeurige en vergevorderde bronnen van kennis bezitten, en dit geeft ons reden om andere aspecten van deze leringen, die nog niet geverifieerd kunnen worden door de orthodoxe wetenschap, ernstig te overwegen. Indien een samenstel van kennis op vele punten kan worden getoetst en onderzocht, daar waar zij een aspect der wereld raakt, dat openstaat voor wetenschappelijk onderzoek, en indien zulke kennis door en door logisch, samenhangend en consequent is, dan zijn we gedwongen ze ernstige aandacht te geven als wij werkelijk op zoek zijn naar de waarheid.

ENKELE GRONDBEGRIPPEN DER THEOSOFIE

Laten wij onze aandacht richten op enkele grondgedachten der Theosofie en opmerken hoezeer zij in harmonie zijn met inlichtingen, die uit de laboratoria der wetenschap tot ons komen. Om dit te doen, behoeven wij niet zeer diep door te dringen in de Oude Wijsheid, maar eerder enkele grondbeginselen te beschouwen, die voor ons en voor de wereld, waarin wij leven, zulke verreikende consequenties hebben. Volgens deze leringen is er door het ganse heelal heen, in elk ding en overal, een bezielend beginsel, dat wij leven of geest kunnen noemen. Dit levensbeginsel is van nature immer werkzaam, vermeerderd en ontplooit steeds nieuwe eigenschappen, nieuwe vermogens, naarmate het in de stof werkt, om het goddelijk plan voor het heelal te vervolmaken. Op het lager peil van ontwikkeling is leven of geest gelijkstaande met wat de fysicus energie of kracht noemt, en op de hogere trappen geeft het uitdrukking aan wat wij geestelijke hoedanigheden noemen. Dit leven, dit éne bezielende beginsel werkt voortdurend in de stof, ten einde in toenemende mate zijn ingeboren eigenschappen tot uitdrukking te brengen, want het leven kan alleen beginnen zijn ware aard te openbaren, wanneer passende stoffelijke vormen beschikbaar zijn. Uit deze lering volgt, dat alle levende vormen, met inbegrip van de menselijke, weerkaatsingen zijn van het éne leven. Broederschap is een feit in de natuur.

De werkzaamheden van het leven worden geleid door de hoofdwet van het heelal, de Wet van het Evenwicht, of van oorzaak en gevolg. Zonder deze wet zou de rusteloze energie van het leven aan nutteloze pogingen besteed worden. Het heelal zou in chaos ontaarden. Het

is de Wet van het Evenwicht, welke de planeten in hun banen in beweging houdt en de vibrerende harmonie van een levend organisme regelt.

De combinatie van de voortdurende werkzaamheid van het leven met zijn inwerking op de stof in overeenstemming met de Wet van het Evenwicht leidt tot de ontsluiting van zijn eigenschappen in een opgaande spiraal van ontwikkeling of evolutie. Zij begint op deze aarde in het delfstoffenrijk en ontplooit zich langzaam omhoog door middel van planten- en dierenrijk, mensheid en wat daarboven uitgaat. Er is een gelijklopende evolutie van de vormzijde en van de onzichtbare zijde van de natuur. Terwijl het leven zich omhoog beweegt door middel van de stof, ontwaakt het tot bewustzijn en verkrijgt in het menselijk stadium zelfbewustzijn.

Elke eenheid van leven begint goed en kwaad te onderscheiden, wanneer ze het menselijk stadium bereikt. Van nu af neemt ze een grotere mate van verantwoordelijkheid jegens de universele wet voor haar handelingen op zich. Dit heeft tot gevolg een toenemende druk in het menselijke leven in vergelijking met de werking van de wet in het dierenleven. Er is lijden en verdriet door verkeerde handelingen, en vreugde en genot, wanneer het gedrag in overeenstemming is met de natuur. Volgens deze leringen is het 's mensen allereerste taak zijn verwantschap met zijn medemensen te beseffen, wat een andere wijze is om te zeggen, dat hij zijn ware Zelf moet kennen. Totdat deze kennis zijn hart en hoofd vervult, zullen er levens vol beroering zijn.

Het leven, of de geest, begint zijn grote pelgrimsreis door de stof als een zuiver, goddelijk, niet-denkend, ongedeeld beginsel. Het doel van zijn lange reis is om zijn ontelbare eigenschappen door middel van individuele plannen uit te stralen en al deze tot een geordend geheel te maken tijdens de vorming van het heelal. Naar-

mate dit in wording is, ontstaan levende organismen in een verbijsterende tentoonspreiding van gevarieerde ontwerpen, waarvan elk, gezien van de vormzijde, afgescheiden en onafhankelijk van de rest schijnt te zijn. Wanneer de eigenschappen van verstand en gevoel in het spel komen, versterkt dit 't besef van afgescheidenheid, totdat ten slotte in het onontwikkelde menselijke stadium het individu niet in staat is om iets van éénzijn met anderen te erkennen buiten zijn familie en vrienden. Maar ten slotte ontplooit de geest in de mens de wetenschap, dat hij geestelijk één is met al zijn medemens.

Het leven, dat van de bron uitging in éénzijn, maar met al zijn hoedanigheden onontwaakt, bereikt na een ondenkbaar lange periode in de stof van verschillende hoogten wederom de éénheid. Maar deze éénheid wordt nu uitgedrukt door ontelbare aantallen van individueel unieke, denkende, zelfbewuste vormen. Wanneer de mens tot geestelijke rijpheid komt, weet hij dat het leven één is, dat alle wezens hem verwant zijn en dat er een bijzondere band is tussen hemzelf en ieder ander. Een blijvend gevoel van broederschap geeft de ontwaking van de geest te kennen.

Met deze beginselen kunnen wij de opeenvolgende stadia van ontwikkeling van het delfstoffenrijk tot dat van plant, dier, mens en oppermens verklaren, niet alleen van de stoffelijke of vormzijde, maar ook van de levens- en geestelijke zijde der evolutie. Deze kennis stelt ons in staat te begrijpen dat, terwijl er één leven is, dat het heelal doordringt, het zich in een ontzaglijke verscheidenheid van vormen openbaart. Want zowel in het leven als in de stof is er een haast eindeloze mogelijkheid voor de schepping van nieuwe ontwerpen, zodat elk blad onder de talloze bladeren van een boom onderscheiden en ongeëvenaard is in de een of andere bijzon-

derheid. Ook kunnen wij met deze beginselen begrijpen dat, ondanks de schijn van het tegendeel, volkomen rechtvaardigheid aan elk onzer is verzekerd, naarmate wij, in overeenstemming met de éne wet, door vele levens hier en elders heen tot ontplooiing komen.

Zoals wij hebben gezien, bevestigen de gegevens, die verkregen zijn door laboratoriumonderzoek, voor zover zij gaan, deze leringen. De aandacht van de beoefenaar der wetenschap is beperkt tot de stoffelijke kant van het leven; daarom zijn zijn inzichten en feiten meer begrensd, vergeleken met die van onderzoekers, welke toegang hebben tot gegevens, die niet alleen de fysieke, maar ook de ijlere stoftoestanden betreffen. Niettemin zijn deze theosofische beginselen in harmonie met de inzichten van de wetenschappelijke onderzoekers, in zoverre zij toepasselijk zijn op de wereld, die openstaat voor zijn wijze van onderzoek. De eenheid van het leven, zijn ontwikkeling door een opgaande spiraal van onderscheidene vormen in overeenstemming met de Wet van Evenwicht, of oorzaak en gevolg, zijn waarheden, waaraan wordt vastgehouden zowel door de wetenschap als door Theosofie.

9

DE WET VAN HET EVENWICHT

De Wet van het Evenwicht, in het oosten aangeduid als de Wet van Karma, werd ten dele uitgedrukt door Sir Isaac Newton, toen hij zijn derde wet der thermodynamica vaststelde: „Actie is altijd tegengesteld aan een gelijke reactie”; en Emerson vatte ze samen toen hij zeide: „Elk geheim wordt verteld, elke misdaad gestraft, elke deugd beloond, elk onrecht hersteld, in

stilte en met zekerheid. Wat wij vergelding noemen, is de universele noodzaak, waardoor het geheel verschijnt overal waar een deel verschijnt" (*Compensatie*). Deze wet verzekert de ontwikkeling van de hoedanigheden, de eigenschappen, die in het leven latent zijn. Het leven is van nature steeds actief en de Wet van het Evenwicht helpt om de levensenergie in kanalen te leiden, die de ontplooiing van haar ingeboren vermogens zullen verzekeren. Wanneer levende organismen te ver in een bepaalde richting ontwikkelen, komen krachten in werking die zorgen dat zij hun loop wijzigen, totdat de betrokken bijzondere eigenschappen belevendigd zijn in harmonie met hun plaats in de natuur. Dit maakt spanning en druk noodzakelijk, terwijl een nieuwe eigenschap of vermogen bezig is zich te ontwikkelen. In het voorbeeld van de opeenvolging eikel-eikeboom hebben wij natuurlijk te maken met een verloop, dat het leven gemakkelijk bestuurt en met weinig vergissingen. Enorme tijdsperioden zijn gewijd aan de ontvouwing van eigenschappen om de stof te kneden en al de andere hoedanigheden toe te voegen, die uitlopen op boomvormen, met inbegrip van de bijzondere toepassing voor het type eikeboom. Wie zal zeggen wat dit leven, dat het hedendaagse eikeboom-ontwerp meester werd, in de toekomst zal tot stand brengen?

Het proces waardoor het leven, overeenkomstig de Wet van het Evenwicht, nieuwe eigenschappen ontwikkelt, kan met een voorbeeld op een elementaire wijze worden toegelicht door wat gebeurt als wij leren fietsrijden. Eerst kan de uitvoering ervan nog al ruw en onzeker verlopen, mogelijk met een paar keer vallen tengevolge van onze onwetendheid, ons gebrek aan oefening; maar als wij volhouden met ons te oefenen, wordt onze bekwaamheid, om de fiets te berijden, verwezenlijkt en wij rijden vlot en met een minimum van

inspanning verder. Hetzelfde beginsel is overal in de natuur werkzaam en het verklaart zowel de vreugde als het verdriet in ons leven en in dat van onze medemens.

10

HET VOORNAAMSTE PLAN

Wanneer wij het scheppende leven, dat in de stof werkzaam is om zijn sluimerende eigenschappen te ontplooiën, beschouwen, wordt het duidelijk dat er een hoofddoel moet zijn, waarheen het leven zich beweegt. Om even terug te gaan naar de eikel, weten wij dat het plan voor de boom in de een of andere vorm of hoedanigheid in dit zaad aanwezig is. Een gecompliceerd organisme, zoals een boom, kan slechts ontstaan door een nauwkeurige organisatie van structuren en werkzaamheden. Wij weten dat zelfs zulk een betrekkelijk eenvoudige machine als een auto door de fabrikant niet kan worden opgebouwd zonder een plan, dat hem in staat stelt de verschillende onderdelen te maken en bijeen te voegen overeenkomstig het ontwerp van de wagen. Een eikeboom of welk ander levend organisme ook, is onvergelijkelijk meer gecompliceerd dan een auto, onderdelen inbegrepen. Men heeft daarvan geen notie bij machines, door mensen gemaakt. De veronderstelling, zoals die van materialisten, dat stof zonder doel of plan door middel van een proces van toevalligheden een boom of een mens kan voortbrengen, als daartoe voldoende tijd wordt gelaten, is niet alleen in strijd met alle ervaring, maar wordt niet gerechtvaardigd door de gegevens en beginselen van de wetenschap zelf.

Indien een door mensen geconstrueerde machine een nauwkeurig opgesteld ontwerp vereist ten einde de juis-

te vereniging van de materialen te verzekeren, dan wordt het duidelijk dat de onvergelykelyk grotere ingewikkeldheid van een heelal een plan van de hoogste graad moet vereisen om ontwikkeld te worden. Volgens de Oude Wijsheid is er zulk een plan en zoals het ontwerp van de eikeboom in de eikel verborgen ligt, is het plan voor het heelal verborgen in leven en stof. Elke zandkorrel, elke levende cel, elk atoom weerspiegelt dit goddelijk plan of, zoals Emerson het zegt: „Het heelal is in elk van zijn deeltjes vertegenwoordigd. Alles in de natuur bevat al de vermogens der natuur. God verschijnt opnieuw met al zijn delen in elk mos en in elk spinneweb.” Het proces van evolutie beeldt uit de voortgaande benadering van een vervolmaakte kosmos.

11

DE ÉÉNHEID VAN HET LEVEN
BROEDERSCHAP

Wij hebben ons hoofdzakelyk beziggehouden met aan te tonen, dat wij door middel van de Oude Wijsheid of Theosofie over kennis beschikken, die in haar bijzondere en universele toepassingen ons een beeld van het heelal geeft, dat spreekt tot ons verstand en tot onze ondervinding en dat gesteund wordt door de gegevens van de wetenschap. Er is niet veel gezegd over de plaats, die deze leringen in ons individuele leven innemen, omdat de ontwikkeling van onze stelling eiste, dat wij hoofdzakelyk algemene wetten en beginselen beschouwden. Het gegevene openbaart ons een wereld van orderlyke ontplooiing en volkomen rechtvaardigheid als het lot voor iedereen. Verder begrijpen we uit deze leringen, dat de mens door middel van vele levens, waarin hij werkt in overeenstemming met de grote Wet

van het Evenwicht of vereffening, de goddelijkheid in zich ontwikkelt en aldus ten slotte zijn ware status bereikt.

Op de eenheid van het leven en zijn ontplooiing door middel van een opklimmende volgorde van stoffelijke vormen is bijzondere nadruk gelegd, omdat dit begrip zo fundamenteel is in de theosofische lering en, in meer beperkte zin, in de biologie. In *De Geheime Leer* (4e Eng. ed., deel I, blz. 179) wordt verklaard: „de essentiële eenheid van het diepste wezen van elk bestanddeel van de samenstellingen in de natuur – van een ster tot een mineraalatoom, van het hoogste Geestelijke Wezen . . . tot het kleinste infusie-diertje, in de volste betekenis van de uitdrukking en onverschillig of ze toegepast wordt op de geestelijke, verstandelijke of stoffelijke wereld – deze eenheid is de éne fundamentele wet in de occulte wetenschap”; en op blz. 320: „de gehele orde in de natuur toont een voortschrijdende gang naar een *hoger leven*.”

Wij zijn verwant aan de gehele natuur, maar deze verwantschap wordt dieper, naarmate wij ons omhoog bewegen door delfstof, plant en dier. Op de hoogte van de mens openbaart het leven, zoals reeds vermeld, nieuwe eigenschappen, die niet werkzaam zijn op de lagere trappen. Er is nog iets anders dan alleen maar een ontwikkeling van vermogens en eigenschappen, naarmate het leven zich beweegt door de natuurrijken. Op elke hogere trap worden nieuwe kenmerken geopenbaard. Dit komt heel duidelijk uit, als wij het onderscheid waarnemen tussen een delfstof en een plant, maar het springt ook in het oog als wij overgaan van de vorm van de plant tot die van het dier, evenals bij de overgang van het dierlijke tot het menselijke levenspeil.

Wanneer het leven de menselijke trap bereikt, ontplooiën zich nieuwe vermogens, die niet werkzaam zijn

in de ondermenselijke vormen. Zelfs de meest primitieve vertegenwoordigers der mensheid openbaren enigermate geestelijke hoedanigheden. Zoals wij allen weten, is het deze ontwakings van de geestelijke kant van onze aard, die ons onderscheidt van de hoogste typen uit de dierenwereld. Daaruit volgt, dat wij met onze medemensen verbonden zijn door alle uitingen van het leven, die wij delen met de dierenwereld, en daarboven door een bijzondere schakel in verband met de geestelijke kant van onze geardeid. De band tussen levende wezens groeit, naarmate zij ontwikkelen tot hogere stadia in de openbaring van het leven.

Voor de mens moet broederschap haar middelpunt hebben in de geestelijke kant van de menselijke aard. Daaruit volgt dat er geen broederschap in actie of in de geest kan zijn, waarbij een van onze medemensen wordt uitgesloten. Aan de andere kant zal, indien broederschap tussen ons en de rest van de mensheid bestaat, zij automatisch alle andere levensvormen insluiten.

Wanneer wij de onderscheidene hoogten of fasen, waarin het leven zich uitdrukt, beschouwen, is het moeilijk in gedachte te houden, dat achter deze uiteenlopende openbaringen het leven één is. Iets wat hiermee analoog is, wordt waargenomen in een aantal lampen van verschillende grootte, soorten en verschillende vormen, terwijl de electriciteit dezelfde is die hen doorstroomt. Het leven uit zich verschillend overeenkomstig de hoedanigheden van de stof, die het bezielt, maar steeds blijft het 't zelfde leven, onzichtbaar en onveranderlijk in tijd en ruimte.

Eén van de hinderpalen tot een erkenning van broederschap tussen mensen ligt in de geweldige reeks verschillen in lichaam, gevoelens en verstand tussen de éne persoon en de andere. Dikwijls worden wij afgestoten door kenmerken, die ons onbekend zijn of die ons

vreemd toeschijnen. Herhaaldelijk is er antagonisme jegens hele rassen vanwege hun gewoonten, de kleur van hun huid of de manier, waarop zij spreken. Toch moest een ogenblik nadenken over de kwestie voldoende zijn om ons te overtuigen, dat een wereld, waarin alle mensen dezelfde lijken, op gelijke wijze denken en zich overeenkomstig gedragen, niet prettig zou zijn om in te leven. Het is de aard van het heelal om verschillende uitingen van het éne leven te ontwikkelen, en het unieke van elk individu komt scherper uit, naarmate de evolutie voortgaat. Gegevens uit de biologie getuigen van deze tendens. De wijze waarop de kiemcellen worden voortgebracht, verzekert, dat er geen copiëring in de natuur zal zijn. Een werkelijke broederschap der mensen moet tot stand komen uit verschillende individuen en rassen, met al de resulterende verschillen in lichaamsbouw, gebruiken, denkbeelden en godsdiensten. Wanneer we dit proces begrijpen, worden we niet alleen verdraagzaam, maar wij verwelkomen en verheugen ons in verschillen en contrasten tussen onszelf en anderen.

Er zijn geweldige praktische belangen voor ons in de kennis, dat wij allen bezielt zijn door een gemeenschappelijk universeel beginsel, dat in harmonie werkt met de grote Wet van het Evenwicht. Bij voorbeeld: De vitaliteit van onze stoffelijke lichamen is een hoedanigheid van het leven, die wij met alle andere lichamen delen. Indien wij vijandig gestemd worden jegens onze medemensen, leidt dit er toe, dat wij o.a. deze bron van ons fysieke welzijn inperken. Wij beperken de voorziening van datgene wat essentieel is voor onze lichamelijke gezondheid. Dit zal voortduren totdat wij door de daarmee gepaard gaande spanningen en lijden, de waarheid inzien en onszelf wederom in harmonie met de wetten der natuur brengen. Hetzelfde geldt natuurlijk voor

andere kanten van dit leven in ons, zoals de gezondheid en het welzijn van de gevoelens en het verstand.

Het verdient in dit verband de aandacht, dat alle grote leraren der mensheid de nadruk hebben gelegd op het grote belang van de gewoonte van liefde en deernis jegens alle wezens. Indien wij ons van een echt gevoel van goede wil en vriendelijkheid voor de wereld kunnen doordringen, dan is aan het vereiste voor broederschap voldaan en kunnen wij beginnen met in alle opzichten vredevol en doeltreffend ons leven in te richten, en meer dan dat: wij zullen één worden met de krachten, die langzaam maar zeker overal ter wereld een gevoel van broederschap zullen ontwikkelen.

12

BESLUIT

De kennis, die nodig is om te komen tot een vredevol en doeltreffend leven, is beschikbaar wanneer wij gereed zijn om ze te ontvangen, maar ze komt niet tot ons zonder inspanning. Het is gemakkelijk om datgene aan te nemen waarvan beweerd wordt, dat het pasklare oplossingen biedt voor al onze problemen, indien wij er tevreden mee zijn dat te aanvaarden, wat zich voordoet als te komen van een onbetwistbare autoriteit. De mens heeft dit duizenden jaren lang gedaan en het heeft hem tot bijgeloof en misverstand gevoerd. Wij weten allen, dat het in onze aard ligt verantwoordelijkheid en inspanning te vermijden telkens als dit mogelijk is, en deze trek in ons karakter is bijzonder duidelijk, wanneer het 't bereiken van kennis betreft. Het is veel gemakkelijker iemand anders te hebben, die ons voorziet van antwoorden op de levensvragen, en toch is het de gewone onderfinding, dat wij nooit iets ontvangen voor niets: wij

moeten er moeite voor doen. Overal om ons heen zijn de geestesproducten van andere mensen. Wij worden beïnvloed met aansporingen de een of andere lering te aanvaarden, met de beloningen, die beloofd worden, als wij eraan getrouw blijven. Voorzeker moeten wij niet de ogen sluiten voor zulke aanbiedingen, maar totdat wij ons de nodige inspanning getroosten om ze tot ons eigendom te maken, zijn ze voor ons van weinig waarde. Alles wat iemand, zij het een god of een mens, voor ons doen kan, is ons de zaden van wijsheid te geven. Het staat aan ons deze zaden te verzorgen, tot zij groeien en ontwikkelen tot ons eigen en enig inzicht.

In dit geschrift heb ik getracht iets van de wijsheid onder uw aandacht te brengen, van Theosofie, die door de eeuwen heen tot rijpheid is gebracht en die bekrachtigd is in haar grondbeginselen door de gegevens der moderne wetenschap. Deze leringen worden ons niet dogmatisch of op een basis van autoriteit aangeboden, maar dienen eerder als handwijzers naar een pad, dat ons zal brengen tot nuttiger en harmonischer leven. Maar wij moeten de weg zelf bewandelen en als wij zulks doen, ieder op zijn eigen wijze en in zijn eigen tempo, zullen deze waarheden, die boven tijd en plaats uitgaan, beginnen op te bloeien in onze harten en hoofden en in het leven van elke dag.

THEOSOFISCHE
BIBLIOTHEEK
Tolstraat 154 Amsterdam

21 DEC. 2011

INZICHT

DOOR

Oude Wijsheid

en

Moderne Wetenschap

ALFRED TAYLOR

UITGEVERIJ DER THEOSOFISCHE VERENIGING, NED. AFD.
AMSTELDIJK 76 - AMSTERDAM